

УДК: 338.43:338.246.83:633.63:65.011.8(045)

V. Polishchuk, the candidate of the agrarian economy Institute of the national Academy of agrarian Sciences of Ukraine

ECONOMIC FEASIBILITY AND FEATURES OF FORMATION OF MTB INTEGRATED SUGAR PRODUCTION

Annotation. *On the basis of undertaken studies, analysis of research labours of leading home scientists of economic aspiration, financial viability of perfection of MTB of цукробурякового production is reasonable in the conditions of integration, basic directions and ways of decision of this problem are lighted up.*

In process the exposed and reasonable necessity of intensification of sugar beet industry. Offered project of model of creation of the integrated forming taking into account the business environment and regional peculiarities of growing and processing of sugar beet. The indicated concrete tasks providing of commodity producers of sugar beet raw material sent to the native improvement by capital goods. Certain maximum level of intensification, necessary for forming of the integration forming and source of their capital investments.

Convolute attention is on the row of features of forming of MTB of the integrated sugar beet production.

In the work is shown the necessity strukturze sugar industry. These subjects of integration processes. Studied modern material and technical basis of sugar beet groups, peculiarities and ways of improvement of MTB integrated sokroven-nogo production.

Draws attention to the need for a scientific approach to this type formations. Clearly justified possible forms of cooperation of participants of Association, as well as a integrator of Association and stresses the necessity of search of new market forms of mobilization and use of financial flows in sugar beet budkompleks.

The article reflects a number of legislative acts aimed at improving and deepening of integration processes in the agricultural sector.

Key words: reformation, potential, integration, creation, actuality, capital investment, investments, material and technical base, sources, stability.

В.В. Поліщук, здобувач інституту аграрної економіки національної академії аграрних наук України

ЕКОНОМІЧНА ДОЦІЛЬНІСТЬ І ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МТБ ІНТЕГРОВАНОГО ЦУКРОБУРЯКОВОГО ВИРОБНИЦТВА

На основі проведених досліджень, аналізу науково-дослідних праць провідних вітчизняних вчених економічного спрямування обґрунтована економічна доцільність вдосконалення МТБ цукробурякового виробництва в умовах інтеграції, висвітлені основні напрями і шляхи вирішення даної проблеми.

Ключові слова: реформування, потенціал, інтеграція, створення, актуальність.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Цукрові буряки – одна з основних технічних культур, що культивуються в Україні. Наша держава має багатолітню традицію виробництва та експорту цукру. Тривалий час вона була одноосібним лідером на світовому ринку з даного виду продукції. Однак в межах двох десятиліть цукробурякове виробництво знаходиться в стані занепаду.

Тому досить своєчасною, на нашу думку, є постановка питання про реструктуризацію цукробурякового підкомплексу України, яка, без сумніву, є необхідною передумовою створення інтегрованих цукробурякових формувань. Саме реструктуризація включає в себе реформування структури виробництва, системи управління, застосованих важелів, стимулів, а також соціальної сфери. Основним в цьому процесі є створення структури виробництва і управління, що відповідає вимогам ринкових економічних відносин [2].

Сучасний стан матеріально-технічної бази цукробурякового підкомплексу не в змозі забезпечити конкурентоздатності його виробництва, оскільки знос його основних засобів є досить значний – 70 і більше відсотків, тобто знаходиться в кризовому стані.

Виходячи з вище сказаного, можна зробити висновок про важливість і доцільність формування МТБ на основі інтеграції цукробурякового комплексу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми.

Проблемам формування матеріального потенціалу (МТБ) інтегрованого цукробурякового виробництва приділяли і приділяють увагу ряд провідних вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів: П.Т. Саблук, В.М. Алексійчук, В.Ю. Белінський, О.А. Ванжа, П.І. Гайдучький, В.Я. Амбросов, В.І. Бойко, А.Г. Борщ, О.Р. Булавко, В.М. Жук, М.В. Зубець, М.В. Гладій, Д.І. Дема, Н.І. Дишлюк, Є.В. Імас, Л.В. Романова, В.А. Юдіна, В.Я. Месель-Веселяк, Т.В. Ярославська, А.І. Шумейко, В.В. Коврига, М.І. Кисіль, Ю.Я. Лузан та інші звертають увагу на те, що організація інтегрованих формувань, які можуть створюватись у цукробуряковому виробництві, повинна здійснюватись добровільно за територіально-адміністративним або регіональним і галузевими принципами на взаємовигідних умовах, однакової заінтересованості й відповідальності в досягненні спільної мети. Вони відмічають також, що учасниками інтеграційних процесів в цукробуряковому виробництві можуть бути агропромислові фірми, професійні об'єднання, агропромислові асоціації, корпорації, концерни, компанії, агропромислово-фінансові групи [4, с. 273].

Мета дослідження – виявлення особливостей формування матеріальної бази вітчизняних цукробурякових підприємств в умовах інтеграції.

Завдання дослідження:

- дослідити сучасний стан матеріально-технічної бази цукробурякових формувань;
- виявити особливості вдосконалення МТБ інтегрованого цукробурякового виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. У ході дослідження і аналізу наукових праць провідних вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів встановлено, що цукробуряковий комплекс на сьогоднішній день знаходиться в кризовому стані. Однією з основних проблем кризового стану

галузі, за словами вченого А.В. Печенюка, є недостатня узгодженість діяльності учасників цукробурякового підкомплексу АПК. Переважна більшість бурякосіючих підприємств через нестачу фінансових ресурсів, а іноді через не науковий підхід ряду керівників підприємств до виникаючої проблеми, не дотримується наукових технологій вирощування цукрових буряків, що призводить до значного зниження врожайності коренеплодів. Цукроварні, основна маса яких потребує капітального технічного переоснащення, відчувають дефіцит у цукросировині [3, с. 321]. Тому так важливим при даній ситуації є вирішення проблеми організаційного, економічного та технічного єднання бурякосіючих господарств з цукровими заводами, фінансовими установами та іншими підприємствами і організаціями як виробничого, так і комерційного спрямування (транспортними, машинобудівними, торгівельними тощо). Тобто, з метою відродження високоефективного розвитку цукробурякового виробництва у нових умовах господарювання є необхідність створення ефективних інтеграційних формувань.

Економічна інтеграція в агропромисловому виробництві являє собою багатоплановий процес поєднання виробництва сільськогосподарської продукції та її переробки, спрямований на заінтересованість його учасників в одержанні високоякісного, кінцевого, готового до споживання, продукту за умов зниження матеріальних, фінансових і трудових затрат як на одиницю вироблюваної продукції, так і на одиницю земельної (посівної) площі.

При цьому досить важливим, якщо не вирішальним, є вирішення проблеми інтегрованого цукробурякового виробництва. Без вирішення даної проблеми відтворити цукробурякову галузь практично неможливо. Тому не даремно ряд провідних вітчизняних вчених, використовуючи досвід зарубіжних країн, намагались в своїх дослідженнях розкрити суть і особливості інтегрованих підприємств і об'єднань стосовно економічної ситуації, яка склалась в Україні в перехідний до ринку період.

Проблеми формування матеріального потенціалу (МТБ) інтегрованого цукробурякового виробництва висвітлено в дослідженнях Т.В. Багрія [1].

Усвідомлюючи необхідність поглиблення інтеграційних процесів, вчений звертає увагу на те, що основним напрямком розвитку інтеграції в цукробуряковому виробництві є, насамперед, об'єднання зусиль сільськогосподарських товаровиробників цукрової сировини і підприємств, пов'язаних з її переробкою.

Розглядаючи специфічність досліджуваної галузі, вчений звертає увагу на необхідність її інтенсифікації, що пов'язано з впровадженням ресурсозберігаючих технологій. Однак відсутність достатньої кількості необхідних матеріально-технічних ресурсів не дає змоги сільськогосподарським товаровиробникам реалізувати переваги нових технологічних рішень у буряківництві. І якщо зважити при цьому на низьку купівельну спроможність бурякосіючих підприємств, то стає очевидною необхідність створення інтегрованих об'єднань усіх суб'єктів цукробурякового виробництва:

- аграрних підприємств;
- цукрових заводів;
- транспортних організацій;
- організацій, пов'язаних із засобами хімічного захисту рослин від шкідників і хвороб та бур'янів;
- організацій і заводів, пов'язаних із виробництвом і постачанням мінеральних добрив;
- насінневих станцій тощо.

При цьому слід зауважити, що питання інтеграції повинно базуватись на науково обґрунтованій основі. Тобто, повинні бути чітко обґрунтовані можливі форми співробітництва учасників об'єднання: пряма участь, асоційоване членство тощо. Повинен бути визначений інтегратор об'єднання.

Інтегровані об'єднання можуть створюватися на статутній або договірній основі. Але, як свідчить досвід і практика, більш ефективними і більш стійкими є інтегровані підприємства, створені на статутній формі, оскільки дана форма передбачає вищу відповідальність його учасників.

Створення інтегрованих формувань проводиться відповідно до законів України «Про підприємства в Україні» та «Про господарські товариства», інших законодавчих актів.

Приступаючи до створення інтегрованого формування, в першу чергу слід побудувати проект його моделі.

Як правило, проект моделі включає такі розділи:

- обґрунтування мети, створення формування;
- характеристика сучасної ситуації у виробництві та переробці бурякосировини в регіоні, створення інтеграційного формування:
 - а) переробка бурякосировини, обсяги продукції;
 - б) визначення кон'юнктури ринку;
 - в) організація (постачання цукру в торгову мережу) збуту готової продукції і продуктів переробки (жому, патоки і ін.);
- орієнтовна організаційна структура інтегрованого формування [6, с. 92].

Якщо ж розглядати цукробурякове виробництво, то в порівнянні з іншими інтеграційними процесами, які мають місце в сільськогосподарському секторі економіки України, воно має ряд своїх специфічних, властивих тільки для нього, особливостей.

Зважаючи на кризовий стан цукробурякового виробництва, який склався в Україні на даний період, і зважаючи на необхідність поліпшення справ з виробництва і реалізації цукру на внутрішньому ринку, перед АПК України ставиться завдання докорінно покращити забезпечення сільськогосподарських товаровиробників необхідними засобами виробництва: мінеральними добривами, хімічними засобами захисту рослин, технічними засобами (сівалками точного висіву, обприскувачами, бурякозбиральними комбайнами та рядом інших механізмів і знарядь).

У цьому зацікавлені не тільки сільськогосподарські підприємства, а й заводи з виробництва цукру, оскільки комплексний підхід до вирішення проблеми, що виникла, крім скорочення фінансових та матеріальних втрат на виробництво одиниці продукції, ще й значно підвищує цукристість коренеплодів, що в свою чергу позитивно відбивається на собівартості виробництва готової продукції, яка є однією з важливих умов забезпечення її конкурентоспроможності при виході на внутрішній та світовий ринок. У цьому значною мірою заінтересовані і переробні підприємства, оскільки такий підхід до вирішення даної проблеми сприяє стабілізації розвитку сировинної зони, що дає можливість їм впевнено показувати свою виробничу і фінансову діяльність на маркетинговій основі, здійснювати модернізацію та реконструкцію матеріально-технічної бази тощо.

Про актуальність проблеми технічного переоснащення цукрових заводів свідчить висока (часто 55-85%) зношеність їх виробничих фондів. Середня добова потужність цукрових заводів України сьогодні перевищує 2,65 тис. тонн переробки сировини, тоді як в європейських країнах вона дорівнює 7,7 тис. тонн. Тобто, назріла необхідність у різкому скороченні низькопродуктивних переробних підприємств і розширенні виробничих потужностей до оптимальних меж у частині перспективних заводів. Адже через застарілі технології на українських заводах вилучається 70% цукру із цукрових буряків, тоді як на заводах західноєвропейських країн – 85% [1, с. 108].

Звідси випливає висновок про необхідність поглиблення інтеграційних процесів у цукробуряковому виробництві.

Для успішного вирішення цього складного завдання, зважаючи на незадовільний економічний стан цукробурякового підкомплексу, очевидно є потреба в залученні інвестицій, так як в умовах ринкової економіки підприємства самостійно вирішують як виробничі, так і фінансові питання. І оскільки фінансові ресурси підприємств досить обмежені, то увага приділяється пошуку шляхів їх ефективного використання та інвестуванню коштів в активи або проекти, що можуть принести високі доходи з безпечним рівнем розвитку. При цьому з метою забезпечення позитивної ефективності вкладання капіталу необхідно визначити граничний рівень інвестицій (рис. 1).

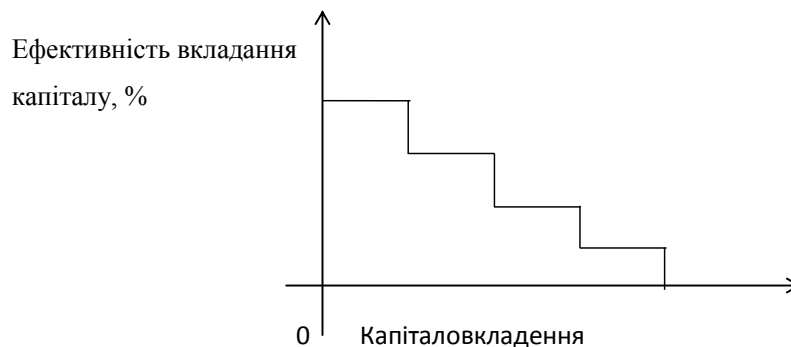

Рис. 1. Гранична ефективність капіталовкладень

Як видно з рисунка 1, ефективність кожного наступного вкладання коштів знижується.

На крутість графіку впливають два фактори: темп росту виробничих витрат та ступінь монополізації виробництва. Чим швидше зростають виробничі витрати при постійній ціні реалізації продукції, тим меншим стає отриманий підприємством прибуток, а звідси і ефективність вкладень. Графік в цьому випадку буде більш крутим. Більш пологим він буде, якщо підприємство займає монопольну позицію на ринку з виробництва певної продукції (цукру). За таких обставин воно буде встановлювати ціни на рівні, який забезпечить отримання необхідного прибутку, а отже і рентабельності здійснених інвестицій. Оскільки становлення рівня цін обмежується антимонопольними заходами держави, підприємство не може підвищувати ціни зверх певного рівня, що в кінцевому рахунку призведе до зниження вкладання капіталу.

Поряд з правильним визначенням необхідних обсягів капіталовкладень на певний розрахунковий період дуже важливим є визначення оптимальної структури джерел їх фінансування, що здійснюється на другому етапі планування інвестицій.

Фінансування капітальних вкладень здійснюється як за рахунок власних, так і за рахунок залучених коштів (рис. 2).

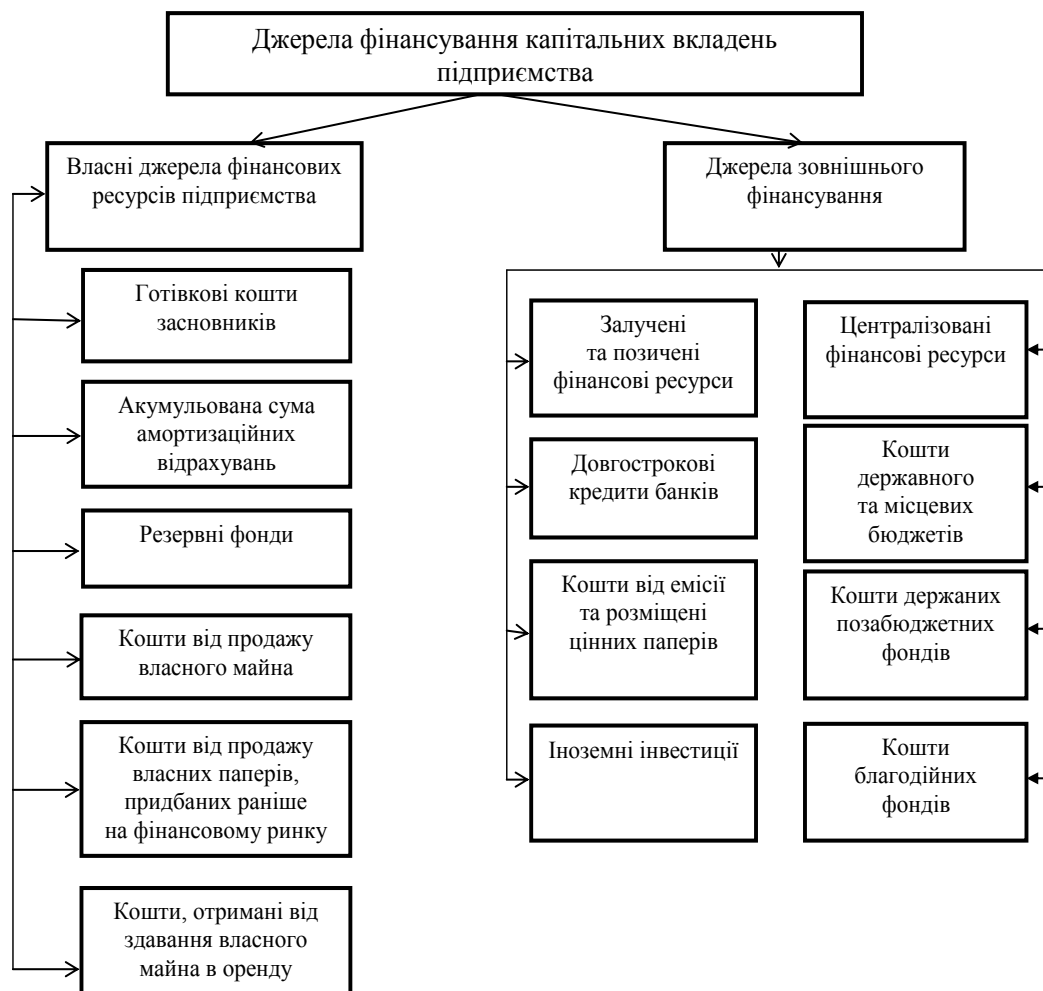

Рис. 2. Склад джерел фінансування капітальних вкладень на підприємстві в умовах інтеграції

До власних джерел фінансування капіталовкладень підприємства належать внески засновників підприємства; акумульовані амортизаційні відрахування; кошти створених на підприємстві фінансових резервів та фондів; кошти, отримані від реалізації непотрібного майна; доходи, отримані від продажу придбаних раніше на фінансовому ринку цінних паперів; доходи, отримані від здачі майна в оренду тощо. До залучених джерел фінансування капіталовкладень підприємства належать кошти, отримані ним від розміщення на фінансовому ринку власних цінних паперів (акції, облигації), довгострокові кредити банків; інвестиції іноземних партнерів в створення спільних підприємств. З огляду на можливість ризику втрати підприємством фінансової самостійності необхідно, аби структура джерел фінансування інвестиційної діяльності забезпечувала фінансову незалежність підприємства.

При цьому слід мати на увазі, що вибір оптимальної структури джерел фінансування капіталовкладень має дуже важливе значення, оскільки дозволяє підприємству мінімізувати ризик втрати своєї платоспроможності і запобігти банкрутства.

Створюючи МТБ інтегрованого цукробурякового виробництва, не повинні допускати необґрунтовані надходження одних матеріально-грошових цінностей і нестача інших, оскільки такий дисбаланс може порушити весь технологічний процес вирощування, зберігання і переробки бурякосировини.

Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок про те, що вирішення всіх ключових питань, пов'язаних із матеріальним забезпеченням виробництва цукру і вирощуванням цукрових буряків в умовах інтеграції, повинно бути спрямовано на дотримання пропорційного забезпечення кожним видом ресурсів загального технологічного ланцюга виробництва цукру.

Однією із найбільш важливих особливостей формування МТБ інтегрованого цукробурякового виробництва, на нашу думку, є його повна відокремленість від держави. Тобто, всі організаційні структури інтегрованого цукробурякового виробництва на науково обґрунтованих засадах і добровільному об'єднанні ряду підприємств створюють свій статутний фонд і розпочинають свою виробничу, організаційну, інвестиційну, комерційну та інші види діяльності, пов'язані з вирощуванням і переробкою бурякосировини та реалізацією готової продукції як на внутрішньому, так на зовнішньому ринках. Виходячи з цього, вони, зважаючи на виробничі потужності бурякосіючих підприємств і переробних заводів, самі повинні розробити модель інтегрованого об'єднання з врахуванням умов господарювання і регіональних особливостей виробництва та вирощування і переробки цукрових буряків. Тобто, інтегроване об'єднання повинно сформувати (створити) відповідну матеріально-технічну базу, яка б всеціло відповідала умовам сучасного виробництва. А для цього, в першу чергу, необхідно подбати за створення відповідної насінневої бази (створення і входження в склад об'єднання відповідних насінневих станцій, лабораторій, підприємств тощо).

Тобто формування і оновлення МТБ інтегрованого цукробурякового виробництва повинно відбуватись не стихійно, а на науково обґрунтованій основі.

Висновки. Сучасний матеріально-фінансовий стан ряду цукробурякових підприємств не сприяє матеріально-технічному переоснащенню і зміцненню МТБ з метою підвищення їх конкурентоздатності. Тому з ціллю ліквідації гострого дефіциту фінансових потоків, дефіциту інвестицій в буряково-цукровий підкомплекс об'єктивно виникає необхідність пошуку нових ринкових форм їх мобілізації і використання. Саме на вирішення даної проблеми направлена аграрна політика молодшої української держави. У період відродження підкомплексу лише держава може забезпечити створення інтегрованих цукробурякових об'єднань (формувань) і на їх основі створити відповідне авансування виробництва сільськогосподарської техніки, засобів захисту рослин, мінеральних добрив та інше, що є запорукою відбудови і створення МТБ цукробурякового підкомплексу, забезпечення конкурентоздатності цукробурякової продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому (світовому) ринку, дасть змогу відродити і підняти цукробурякову галузь на новий, більш високий, рівень розвитку.

Список використаних джерел

1. Багрій Т.В. Формування матеріально-ресурсного потенціалу інтегрованого цукробурякового виробництва // Економіка АПК. – К., 2002. – № 1. – С. 108-110.
2. Бабанін В.В., Добровольська Е.В. Шляхи реструктуризації бурякоцукрового підкомплексу // Збірник наукових праць Подільської державної аграрно-технічної академії. – Вип. 8. – Кам'янець-Подільський, 2000. – С. 247-250.
3. Печенюк А.В. Інтеграційні процеси в бурякоцукровому виробництві / Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. – Кам'янець-Подільський. – 2005. – №13 – С. 321-323.
4. Посібник по реформуванню сільськогосподарських та переробних підприємств / За ред. П.Т. Саблука, В.Я. Меселя-Веселяка – К., 2000. – 660 с.
5. Реформування та розвиток підприємств агропромислового виробництва / За ред. д. ек. наук, професора, академіка УААН П.Т. Саблука / Посібник у питаннях та відповідях. – К., 1999. – 532 с.
6. Румик І.І. Ефективність розвитку цукробурякового виробництва в Черкаській області // Економіка АПК. – 2003. – № 3. – С. 86-90.

Аннотація. На основі проведених досліджень, аналіза науко-дослідницьких трудов ведущих отечественных ученых экономического направления обоснована экономическая целесообразность совершенствования МТБ свеклосахарного производства в условиях интеграции, освещены основные направления и пути решения данной проблемы.

Ключевые слова: реформирование, потенциал, интеграция, создание, актуальность.